

Dit onderzoek (*Netherlands Mental Health Survey and Incidence Study*, NEMESIS) werd uitgevoerd in de jaren 1996-1999 en leverde een schat aan informatie op over het voorkomen van psychische stoornissen in de algemene bevolking.

Om deze gegevens meer toegankelijk te maken voor zorgverleners is het boekje *Psychische stoornissen in Nederland. Overzicht van de resultaten van NEMESIS* geschreven. De auteurs bespreken de belangrijkste resultaten van het onderzoek op een overzichtelijke en bondige manier.

In de inleiding gaan zij kort in op de belangrijkste doelstellingen van dit longitudinale onderzoek bij volwassenen. Vervolgens bespreken en becommentariëren zij de tien belangrijkste misverstanden over NEMESIS. Hoofdstuk 3 gaat in op de onderzoeksopzet: gedurende drie jaar drie metingen door middel van diagnostische interviews en vragenlijst-onderzoek (sociaaldemografische kenmerken, levensgebeurtenissen en kwetsbaarheidsfactoren). De volgende vijf hoofdstukjes gaan in op het vóórkomen en ontstaan van psychische stoornissen, de comorbiditeit en de gevolgen van psychische stoornissen en ten slotte de zorgbehoefte en het zorggebruik van mensen met psychische stoornissen. De onderzoekers vonden dat bijna één op de vier volwassen Nederlanders in de afgelopen twaalf maanden een psychische stoornis doormaakte. Daarnaast stelden ze risicogroepen en risico-indicatoren vast voor de ontwikkeling van psychische stoornissen. De kwaliteit van leven (psychisch, sociaal en lichamelijk functioneren) bleek evident en langdurig aangetast. Een groot deel van de mensen met psychische stoornissen weet de weg naar de geestelijke gezondheid niet te vinden. In het laatste hoofdstuk komt de relevantie van de gevonden resultaten voor het beleid en de praktijk aan bod. Niet ieder deelonderzoek wordt gedetailleerd besproken, maar door de literatuurverwijzingen zijn de deelonderzoeken eenvoudig terug te vinden en goed toegankelijk.

Door de impact van psychische klachten op de hedendaagse gezondheidszorg is het van belang dat zorgverleners op de

hoogte zijn van de resultaten van NEMESIS. Dit vlot leesbare boekje is dan ook een aanwinst in de boekenkast van iedere eerstelijnszorgverlener.

Tim olde Hartman

Ziek van vluchten

Grotenhuis R, redactie. *Van Pionieren tot verankeren, tien jaar gezondheidszorg voor vluchtelingen*. Utrecht: Stichting Pharos, 2003. 195 pagina's, € 21,50. ISBN 90-759-5536-7. Besteladres: Postbus 13318 3507 LH Utrecht, bestelnummer 9P2003.08.

Dertigduizend vluchtelingen wachten al langer dan drie jaar in een azc, waar afhankelijkheid, gebrek aan privacy en onzekerheid over de toekomst leiden tot identiteitsverlies en hospitalisering. Geen wonder dat zij met veel psychische problemen en lichamelijke klachten kampen, waarbij er een verband blijkt te bestaan tussen de duur van de asielprocedure en de hoeveelheid psychische klachten. De sterfte in de centra is 24% hoger dan onder Nederlanders.

Aandacht voor achtergrond, context en zingeving zijn bij uitstek taken van de huisarts, en bij vluchtelingen zelfs een voorwaarde voor optimale behandeling. Toch blijken er knelpunten te zijn in de huisartsenzorg voor vluchtelingen. Huisartsen vinden de zorg complex en tijdsintensief door communicatieproblemen en afwijkende ideeën over ziekte en behandeling. Ze zeggen onvoldoende te weten van traumatisering en ze constateren een gebrek aan verwijsmogelijkheden. Asielzoekers en ook vluchtelingen met een verblijfstatus blijken niet erg tevreden over de huisarts: ze voelen zich niet serieus genomen door 'dokter paracetamol'. Mogelijk komt dit door het gebrek aan continuïteit in persoonlijke zorg waardoor er geen vertrouwensband kan ontstaan of door de tussenpersoon van de begeleidingsfunctionaris waardoor de huisartsenzorg niet zo laagdrempelig is als voor andere patiënten.

Dit is een greep uit het boek dat verscheen ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van Pharos, het landelijke kenniscentrum vluchtelingen en gezondheid.

Het boek bevat vijf zeer leeswaardige bijdragen over de vreemdelingenwet en opvangprocedure, de gezondheid van en de psychologische en medische zorg voor vluchtelingen in Nederland. Enkele onderwerpen hebben een bredere reikwijdte, zoals de beschouwingen over transculturele zorg en over (de twijfels over) de universele geldigheid en toepasbaarheid van het – sinds de jaren tachtig explosief in aandacht gegroeide – begrip posttraumatische stressstoornis.

Vluchtelingen worden sinds tien jaar niet meer beschouwd als helden maar als profiteurs en het overheidsbeleid is meer gericht op terugdringing dan op bescherming van de vluchteling. In dit klimaat is de liefdevolle betrokkenheid van de schrijvers bij de vluchteling een verademing. Veel huisartsen kennen deze betrokkenheid ook en worstelen met een gevoel van machteloosheid bij het aanhoren van zoveel ongeluk en onrecht. Moge onderstaand citaat uit de bijdrage van David Ingleby hen een hart onder de riem steken: 'Deskundige objectiviteit impliceert geenszins dat men zich in maatschappelijke kwesties als naïeveling moet opstellen. Soms zijn hulpverleners en artsen de enige getuigen van de gevolgen van onrecht en onderdrukking. Zij hebben dan niet alleen de plicht om hun patiënten te helpen, maar ook om misstanden waarvan zij getuige zijn geweest, aan de kaak te stellen.'

Maria van den Muijsenbergh

Kanker in beeld

Holzspies C, Taal J. *Kanker in beeld*. Wormer: Inmerc, 2003. 132 pagina's [gebonden], € 24,90. ISBN 90-7-1123-71-5.

Op het omslag staat een grillig geschilderd, donkerblauw werk met hierin een bruine structuur die uit vijf woeste tentakels bestaat. Het onheilspellende karakter van dit schilderwerk wordt geaccentueerd door het contrast van wat zwart en wit in het blauw. Op pagina 94 staat dat dit werk 'onbewust is geschilderd' door Ina Schellingerhout-Los (1944) met als toe-

voering 'ziekte van Kahler / "ontsnapping aan de dood" (dankzij bloedtransfusie)'. *Kanker in beeld* is de fraai uitgegeven catalogus van de gelijknamige manifestatie die vorig jaar voor de tweede keer plaatsvond in de Oude Kerk van Amsterdam. De eerste keer was in 1998 en het is de bedoeling om deze manifestatie elke vijf jaar te herhalen. Het boek heeft als belangrijke ondertitel 'verwerking door creatieve expressie' en bestaat uit twee delen. Het eerste deel omvat achtergrondartikelen over uiteenlopende onderwerpen en het tweede deel betreft een selectie van de tentoongestelde werken. Aan het boek is een cd toegevoegd met een mythisch muziekstuk voor cello en stem van Helen-Anne Ross met als titel *Journey to new found land*.

Kanker in beeld is louter als gebonden uitgave verkrijgbaar en heeft een allure die hoge verwachtingen wekt. De zeven teksten in het eerste deel kunnen het beste als losse artikelen worden gelezen: informatief en soms boeiend, maar voornamelijk bedoeld als eerste verkenning op dit gebied. Deze journalistieke aanpak is ongetwijfeld geschikt voor de bezoekers van de manifestatie, maar de teksten missen onderlinge samenhang en mede hierdoor ook de diepgang die geïnteresseerde hulpverleners wellicht zoeken en verwachten wanneer ze dit boek bij de boekhandel treffen.

Het tweede deel omvat schitterende reproducties van tekeningen, beelden en schilderwerken met enkele gedichten. De verleiding is hierdoor levensgroot dat de lezer een mening vormt over het artistieke niveau, maar dat is beslist niet de bedoeling van de samenstellers, die het woord kunst terecht lijken te vermijden. Het zal menige arts wat vreemd overkomen dat achter de voor- en de achternaam, aangevuld met het geboortjaar, de diagnose (een kwaadaardige aandoening) wordt vermeld: het getoonde werk

staat in relatie tot deze aandoening en hier gaat het ook om. De boodschap is helder, maar ik denk dat de discrepantie tussen de vaak onschatbare waarde van deze werken voor de (naaste omgeving van de) maker en de betekenis voor degenen die dit boek ter hand neemt soms wel heel groot is. De cd kon mij niet bekoren.

Ignace Schretlen

De kunst van het ouder worden

De kunst van het ouder worden. Den Haag: Parnassia (ism Stichting Welzijnsorganisatie Centrum Den Haag, GGD Den Haag en het Trimbos-Instituut). De video (bestelnummer AF0487) en de handleiding bij de video (bestelnummer AF0484) zijn te bestellen bij het Trimbos-instituut, Afdeling bestellingen, Postbus 725, 3500 AS Utrecht, 030 297 11 80; e-mail: bestel@trimbos.nl. Onder vermelding van het betreffende artikelnummer. Of via www.trimbos.nl (klik op producten). U krijgt een factuur voor de betaling.

Ongeveer vijftien procent van de ouderen kampt met milde depressieve klachten en ruim twee procent van de ouderen heeft een ernstige depressie. In de preventieve geestelijke gezondheidszorg is depressie bij ouderen een prioriteit.

Het doel van de film *De kunst van het ouder worden* is ouderen bewust te maken van de eigen mogelijkheden om met moeilijke gebeurtenissen om te gaan en zichzelf te beschermen tegen een depressie. In de film vertellen drie mensen (van 72, 75 en 79 jaar) over hun leven en vooral over hoe zij zich staande weten te houden na ingrijpende veranderingen. Hoe zij een nieuwe balans vinden in wat ze willen en wat ze kunnen, hoe zij hun dag structureren, hun zelfbeeld en zelfvertrouwen terugvinden of vasthouden, hoe zij voor zichzelf opkomen, zorgen voor relaties met vrienden, kennissen en burens, en er een gezonde leefstijl op na houden. Tips

die in elke folder over (het voorkomen van) depressie te vinden zijn, worden op zeer natuurlijke wijze belicht door de drie hoofdpersonen in de film.

De film is – nu nog – bedoeld als startpunt voor een groepsgesprek met gezonde ouderen en kan gebruikt worden door GGZ-preventiewerkers, ouderenwerk, thuiszorginstellingen, maar ook door de huisarts(enpraktijk). De handleiding bij de film geeft ook suggesties en adviezen voor de nabespreking. Voor de huisarts voert dat mogelijk wat ver, maar het kan best iets zijn voor een praktijkondersteuner die zich met (kwetsbare) ouderen bezig kan en wil houden. In de handleiding is tevens een wetenschappelijke verantwoording van de film te vinden over beschermende factoren ter voorkoming van depressies bij ouderen. Het is een aardige film geworden, met misschien – vanwege de wat zwaar aangezette handleiding gericht op groepsgesprekken – een beetje een nadrukkelijke psychiatrische inslag.

De film is gemaakt voor ouderen, mantelzorgers, familie, buurtgenoten en algemeen publiek en past – met nabespreking – als interventie in al bestaande preventieprojecten gericht op voorkomen van depressie bij ouderen in Nederland. De kans is groot dat er snel een tweede versie van de handleiding komt die individueel te gebruiken is. De videoband is namelijk ook zeer geschikt om door een patiënt thuis bekeken te worden, maar zal met een handleiding voorzien van kijkopdrachten en/of algemene vragen, meer effect hebben. De huisarts kan de film (lieft met die individuele handleiding) gerust aanraden aan ouderen met somberheidsklachten. Een kopie in de praktijk die patiënten bij een volgend consult terugbrengen is een optie. Ook voor de praktijkondersteuner lijkt de film geschikt, wellicht als start voor een gesprek.

Nelleke van 't Veer-Tazelaar